HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

שלא תתחיל מפניך שמא תכוה ת"ר [1]ונתן את הקטורת על האש לפני ה' (א)שלא יתקן מבחוץ ויכנים [א]להוציא מלבן של צדוקין שאומרים יתקן מבחוץ ויכנים מאי דרוש [2]כי בענן אראה על הכפורת מלמד שיתקן מבחוץ ויכנים אמרו להם חכמים והלא כבר נאמר ונתן את הקטורת על האש לפני ה' אם כן מה ת"ל כי בענן אראה על הכפורת [ב]מלמד שנותן בה מעלה עשן ומניין שנותן בה מעלה עשן שנאמר [1]וכסה ענן הקטורת את הכפורת [ג]הא לא נתן בה מעלה עשן (ג) [ד]או שחיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה ותיפוק ליה [ה]דקא מעייל ביאה ריקנית אמר רב ששת הכא במאי עסקינן [ו]כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה רב אשי אמר אפילו תימא הזיד בזו ובזו [ז]כגון דעייל שתי הקטרות אחת שלימה ואחת חסירה אביאה לא מיחייב דהא עייל ליה שלימה אהקטרה מיחייב דקא מקטר קטורת חסירה אמר מר ומניין שנותן בה מעלה עשן ת"ל וכסה קרא לקרא אמר רב יוסף הכי קאמר אין לי אלא עלה מעלה עשן עיקר מעלה עשן מניין ת"ל וכסה א"ל אביי והא איפכא תניא דתניא נתן בה עיקר מעלה עשן היה מתמר ועולה כמקל עד שמגיע לשמי קורה כיון שהגיע לשמי קורה ממשמש ויורד בכותלים עד שנתמלא הבית עשן שנאמר [3]והבית ימלא עשן אלא אמר אביי הכי קאמר אין לי אלא עיקר מעלה עשן עלה מעלה עשן מניין ת"ל וכסה רב ששת אמר אין לי אלא אהל מועד (ו)שבמדבר שילה ובית עולמים מניין ת"ל וכסה האי [4]מוכן יעשה לאהל מועד השוכן אתם נפקא אלא הכי קאמר אין לי אלא ביום הכפורים בשאר ימות השנה מניין ת"ל וכסה רב אשי אמר חד למצוה וחד לעכב רבא אמר חד לעונש וחד לאזהרה תניא ר"א אומר ולא ימות עונש כי בענן אראה אזהרה יכול יהיו שניהם אמורין קודם מיתת בני אהרן ת"ל [5]אחרי מות שני בני אהרן יכול יהיו שניהם אמורים אחר מיתת שני בני אהרן ת"ל כי בענן אראה על הכפורת הא כיצד אזהרה קודם מיתה ועונש אחר מיתה מאי תלמודא אמר רבא אמר קרא כי בענן אראה ועדיין לא נראה ואלא מ"ט איענוש (ז)כדתניא ר"א אומר לא מתו בני אהרן אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן מאי דרוש [6]ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח [ח]אע"פ (ה)שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט: יצא ובא לו דרך כניסתו: מנא הני מילי א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן אמר קרא [7]ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלם וכי מה ענין גבעון אצל ירושלים אלא מקיש יציאתו מגבעון לירושלים לביאתו מירושלים לגבעון מה ביאתו מירושלים לגבעון פניו כלפי במה כדרך ביאתו אף יציאתו מגבעון לירושלים פניו כלפי במה כדרך ביאתו וכן [ט]כהנים בעבודתן [י]לוים בדוכנן [כ]וישראל במעמדן כשהן נפטרין לא היו מחזירין פניהן והולכין אלא מצדדין פניהן והולכין [ל]וכן תלמיד הנפטר מרבו לא יחזיר פניו וילך אלא מצדד פניו והולך כי הא דר' אלעזר כד הוה מיפטר מיניה דר' יוחנן [מ]כד הוה בעי ר' יוחנן לסגויי הוה גחין קאי ר' אלעזר אדוכתיה עד דהוה מיכסי ר' יוחנן מיניה וכד הוה בעי ר' אלעזר לסגויי הוה קא אזיל לאחוריה עד דמכסי מיניה דרבי יוחנן רבא כד הוה מיפטר מיניה דרב יוסף הוה אזיל לאחוריה עד (ו)דמנגפן כרעיה ומתווסן אסקופתא דבי רב יוסף דמא

אמרו

שלא תתחיל מפניך. לצבור ולילך הלאה: **שמא תכוה.** שהקטורת שצברת לצדך בוערת תמיד וזרועך המתפשט והולך להלן נכוה בתימור העולה: **כי בענן.** אל יבא כי אם בענן של עשן הקטורת: **מעלה עשן.** שם עשב שגורם לעשן לעלות זקוף כמקל: **ומנין שנותן בה וכו'.** לקמן פריך ל"ל הא נפקא ליה: **הא אם לא נתן וכו'.** הא למדנו מכאן שנאמר (ז) ולא ימות שאם לא נתן וכו': **או שחיסר.** דכתיב הקטורת שלימה ולא חסירה: **תיפוק ליה.** דאי נמי לא כתב הכא ולא ימות מיחייב מיתה אקטורת חסירה דאשכח דעייל ביאה ריקנית שלא לצורך וכתיב (ח) ואל יבא בכל עת ולא ימות: **ששגג בביאה.** ריקנית אבל ידע שיש מיתה במקטיר קטורת חסירה ואין עונש מיתה על השוגג: **דעייל שתי הקטרות.** בביאה אחת: **קרא לקרא.** הא נפקא ליה מכי בענן: **עיקר.** שורש: **והא איפכא תניא.** שהשורש יפה מן העלין: **לשמי קורה.** לשון שמים: **ממשמש בכתלים.** כן דרך העשן כשאינו יכול לצאת כנגדו מתפשט למעלה תמיד עד שמתמלא חלל הבית למעלה מכותל לכותל וכשאין לו עוד מקום ממשמש ויורד אצל הכתלים: **האי מוכן יעשה לאהל מועד השוכן אתם נפקא.** אל מקום שיהא שכני אתם יעשו כן: **חד לעונש וחד לאזהרה.** ואל יבא כי בענן אזהרה וכסה ענן ולא ימות זה עונש ואילו לא ימות דאל יבא לאו אחסרון ענן כתיב אלא אביאה ריקנית: **תניא ר' אלעזר אומר.** וכסה ולא ימות זה עונש מעלה עשן: **יכול יהו שניהן אמורים קודם מיתת בני אהרן.** ונאמר שבעון מעלה עשן שלא נתנו מתו: **ועדיין לא נראה.** אראה משמע לעתיד אלמא כשנאמר מקרא זה עדיין לא נראה ואי לאחר מיתתן כבר נראה בו ביום שנאמר ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם (ויקרא ט): **מצוה להביא מן ההדיוט.** ואע"פ שהורו כראוי נענשו שלא נטלו רשות: **לבמה אשר בגבעון לירושלים.** היה לו ליכתוב מירושלים או מן הבמה אשר בגבעון לירושלים. בגבעון היתה קדושה ששם מזבח שעשה משה והיה הולך ומקריב שם: **מקיש יציאתו מגבעון לירושלים לביאתו מירושלים לגבעון.** והכי משמע קרא ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון דרך הליכתו וכן לירושלים בשובו מגבעון היתה כביאה ראשונה: **וישראל במעמדם.** העומדים בעזרה במקום כל ישראל על קרבן התמיד דכתיב תשמרו להקריב לי (במדבר כח) היו עומדים ומשמרים על קרבנכם: **עד דהוה מכסי מיניה ר' יוחנן.** שאין ר' אלעזר רואהו (א): **מיניה דר' יוחנן.** שאין ר' יוחנן רואהו מחזיר פניו:

אמרו

שלא תתחיל מפניך שמא תכוה. לא ידענא מאי קאמר מסתברא כמאן דאמר מדתניא הכא כוותיה דילמא הא ברייתא (ט) איהו נמי תני לה כמו ההיא דלעיל ואי מייתי ראיה מן הטעם המפורש בה שלא תכוה ולהכי קא מסתברא כמאן דאמר בלא ברייתא נמי הוי מצי למימר האי טעמא ונימא דמהאי טעמא מסתברא כוותיה ושמא י"ל דאי לאו ברייתא לא הוה אמרינן אותה סברא למיחש לשעה קלה כל כך שמא יכוה אי נמי י"ל הנך תרי ברייתות דמייתי מעיקרא לא מיתני בי רבי חייא ורבי אושעיא ומייתי מהא דמיתניא בי ר' חייא ור' אושעיא: **חד** למצוה וחד לעכב. תימה לי מאי איצטריך קרא לעכב הא חוקה כתיב בפרשה וי"ל דחוקה לא קאי אלא איום הכפורים אבל קטורת דכל השנה איצטריך קרא לעכב ואין זה מעין התירוץ דמעיקרא קאמר דחד קרא ליום הכפורים וחד קרא לשאר ימות השנה והשתא קאמר דתרוייהו בין ביוה"כ (ב) בין בשאר ימות השנה: **שהורו** הלכה בפני משה רבן. בת"כ איכא פלוגתא דתנאי טובא מ"ט איענוש איכא מאן דאמר מסיני נטלו [ואית דאמרי מפני] שאמרו מתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור וכו' ובפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נב.) נמי מייתי לה ואיכא מאן דאמר פרועי ראש היו ואיכא מ"ד שתויי יין היו ואיכא מאן דאמר מחוסרי בגדים היו:

וכי

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"א מהלכות עבודת יוה"כ הלכה ז:

נב ב מיי' פ"ב מהלכות כלי המקדש הלכה ג ג סמג עשין קסז:

נג ג מיי פ"ה מהלכות עבודת יוה"כ הלכה כה:

ד [מיי' פ"ב מהלכות כלי המקדש הלכה ח]:

ה ו ז מיי פ"ה מהלכות עבודת יוה"כ הלכה כה:

נד ח מיי' פ"ב מהלכות תמידין הלכה א:

נה ט י כ מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הלכה ד:

נו ל מ מיי' פ"ה מהלכות ת"ת הלכה ו טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף טז [רב אלפס קידושין פ"א דף רכא. [סי' תרי"ג] וע"ש הגירסא בענין אחר הרא"ש שם סימן נג]:

מוסף רש"י

שלא יתקן. הקטורת מלא חפניו הניתנת ביוה"כ על המחתה כדכתיב ומלא חפניו וגו' ונתן את הקטורת על האש וגו', **מבחוץ.** בהיכל היו נותנין אותה לצדוקין על האש ואחר כך מכניסין, שהיו דורשין אל יבא כי אם בענן כי בענן אראה, וכתיב ברישא דקרא ואל יבא בכל עת אל הקדש, ומשמע כי בענן עשן הקטורת יבא ואז אראה על הכפרת (לעיל יט:). **או שחיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה.** כי עייל ביוה"כ, דכתיב ואל יבא בכל עת אל הקדש וגו' ולא ימות וגו' בזאת יבא אהרן וגו' וכי מעייל קטרת שלא כהלכתה ביאה ריקנית היא וחייב מיתה (כריתות ו.). **הנפטר מרבו.** פורש ומפליג (ע"פ רש"י גיטין פט.).

רבינו חננאל

ת"ר ונתן את הקטרת על האש לפני ה'. כלומר, הבא אש לפני ה' ואחר כך תן עליה הקטורת. כי בענן אראה על הכפורת, מלמד שנותן בקטורת סם שהוא מעלה עשן, להוציא מליבן של צדוקין, שנאמר כי בענן אראה על הכפורת, מלמד שמתקן מבחוץ ומכניס כשהעשן עולה כולה. ותריצנה הכי ונתן את הקטורת על האש לפני ה' כי בענן אראה על הכפורת. אין לי אלא עיקר מעלה עשן. כלומר, השורש שהוא חזק שהוא מתמר ועולה כמקל עד שמגיע לשמי קורה, וכיון שהיה מגיע לשמי קורה היה ממשמש בכתלים ויורד עד שנתמלא הבית עשן שנאמר וימלא הבית את הענן וגו'. אין לי אלא עיקר מעלה עשן, [עלה] מעלה עשן שחוקה מנא לן. ת"ל וכסה ענן הקטורת וגו', כלומר כיון שהיא שחוקה נתערבה ונתכסת. ואסקה רב אשי הני תרי קראי חד למצוה וחד לעכב. **רבא** אמר כי בענן אראה על הכפורת לאזהרה. וכסה ענן הקטורת את הכפורת אשר על העדות ולא ימות לעונש. ואי איפשר לומר כי שניהם נאמרו קודם מיתת בני אהרן, דהא אחרי מות שני בני אהרן כתוב. אלא כי בענן אראה על הכפורת קודם מיתת בני אהרן, דדייקינן אראה מכלל שעדיין לא נראה. וכסה ענן הקטורת אחר מיתתם. אם כן עדיין לא פירש העונש למה נענשו מפני שהורו הלכה לפני משה רבן, אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. והא דאמר למעלה או שחיסר אחת מסממניה חייב מיתה. ואקשינן ותיפוק ליה דכיון דאינה עשויה כהילכתה כאילו אינה קטורת, ונמצאת ביאתן בלא עבודה. וכתיב ואל יבא בכל עת אל הקודש ולא ימות. **ופירק** רב אשי כגון דעייל שתי קטורות אחת שלמה ואחת חסירה, אביאה לא מחייב דהא עייל ליה שלימה, אהקטרה הוא דמחייב דקא מקטיר חסירה. **ירושלמי** היה מהלך בין שתי פרוכות ודוחק באצילי ידיו כדי שלא ישרפו (בפרכות) [הפרכות]. כיצד הוא עושה, א"ר חנינא מניח את הכף בארץ וזורקה באויר וקולטה במחתה. שמואל אמר בוררה (א) בגודלו. ר' יוחנן אמר מערה מתוך הכף והיא מתמרת ועולה, ואחר כך היא פושה ויורדת. יצא ובא לו דרך כניסתו כר' יוסי, ברם ר' מאיר אפי' בעי לא יכיל, למה, כדי שלא יתן אחוריו לקודש. **מנא לן,** שנאמר ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלים, מקיש ביאת גבעון לביאת ירושלים מה ביאתו לגבעון פניו כלפי במה אף ביאתו לירושלים פניו כלפי במה. **וכן** הכהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם, כולם כשנפטרים לא היו מחזירים פניהם והולכים, אלא מצדידים. וכן תלמיד הנפטר מרבו אין מחזיר את פניו אלא מצדד והולך. כי הא דר' אלעזר כי הוה מיפטר מר' יוחנן, אי הוה בעי ר' יוחנן לסגויי, הוה גחין לר' אלעזר קאי אדוכתיה עד דהוה ר' יוחנן מיכסי מיניה. ואי הוה בעי ר' אלעזר לסגויי, הוה אזיל אחוריה אחוריה עד דהוה מיכסיה ר' יוחנן מיניה. **רבא** כד הוה מיפטר מרב יוסף, הוה אזיל אחוריה אחוריה עד דהוו מנקפן כרעיה ומתורסן מדמיה אסקופתא דרב יוסף.

מסורת הש"ס

(א) [לעיל יט:], (ב) [כריתות ו.], (ג) [עי' תוס' לעיל מד. ד"ה בשלא], (ד) עירובין סג., (ה) לעיל כא:, (ו) [גיר' הערוך דהוה מינקפן], (ז) [ויקרא טז], (ח) [שם], (ט) [דברי תוס' הם תמוהים וכן הניח התוי"ט בפ"ה מ"ג דתמיד דבריהם בפליאה],

תורה אור השלם

1. וְנָתַן אֶת הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לִפְנֵי יְיָ וְכִסָּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדוּת וְלֹא יָמוּת: ויקרא טז יג
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת: ויקרא טז ב
3. וַיָּנֻעוּ אַמּוֹת הַסִּפִּים מִקּוֹל הַקּוֹרֵא וְהַבַּיִת יִמָּלֵא עָשָׁן: ישעיהו ו ד
4. וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: ויקרא טז טז
5. וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי יְיָ וַיָּמֻתוּ: ויקרא טז א
6. וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל הָאֵשׁ: ויקרא א ז
7. וַיָּבֹא שְׁלֹמֹה לַבָּמָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן יְרוּשָׁלַםִ מִלִּפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּמְלֹךְ עַל יִשְׂרָאֵל: דברי הימים ב א יג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עד דהוה כו' רואהו הס"ד ואח"כ מה"ד עד דמיכסי מיניה דר' יוחנן: (ב) תוס' ד"ה חד כו' דתרוייהו בין ביום הכפורים. נ"ב עיין בזה בשו"ת ב"ח סי' ר"ל:

תוס' ישנים

ותיפוק לי דקא מעייל ביאה ריקנית. דסבירא ליה להאי מקשה כרב אשי דאמר לקמן דאיכא עיכובא דאי [ליכא] עיכובא אין כאן ביאה ריקנית. אי נמי לכולי עלמא ואפילו לרבא ואף על פי דלא נפקא ליה מ[האי] קרא נפיק ליה מקרא אחרינא. תימה על מה ששנינו בפטום הקטורת והיא ברייתא שנויה בירושלמי [פ"ד ה"ה] חסר מכל סימן וסימן או שלא נתן לתוכה מעלה עשן או שחסר [אחת מכל סממניה] חייב מיתה, (א"ל) [א"ר] זעירא [ועובר] משום הכנסה יתירה. מאי [האי] דאמר משום הכנסה יתירה, אי דהזיד על הביאה חייב על הביאה, ואי דשגג בביאה אם מקטירה חייב על הקטרה שפסולה ואי אין מקטירה מאי חיובא איכא. ואומר רבינו דהכנסה היא ביאה שנכנס להיכל בחנם (כמין) [כמו] פועל בכניסתו [משלו] וחייב משום ביאה ריקנית. מ"ר. וה"ר מנחם פי' משום הכנסה יתירה כמו בהכנסה יתירה, כלומר בהכנסה יתירה של יוה"כ שנכנס בה לפני ולפנים, דבההיא דוקא כתיב בה מעלה עשן, ואין נראה דבכל יום נמי הוה [שם] מעלה (שם) עשן ומהאי קרא ודאי ילפינן, וא"כ חיוב מיתה נמי ילפינן מיניה, ועוד דבירושלמי דמכילתין פרק טרף בקלפי קאמר א"ר זעירא עובר משום הכנסה יתירה, אלמא לאו איום הכפורים קאי. ה"ר אלחנן. ועוד קשיא לי, לפי סברתו שסובר שלא היה מעלה עשן אלא בשל יום הכפורים מאי האי דקאמר בסמוך יכול שניהם אמורים קודם מיתת בני אהרן, ת"ל אחרי מות שני בני אהרן, פי' שלא (יהיה) [היו נענש]ים על מעלה עשן שלא נצטוו, ואי ס"ד שלא נצטוו [אלא בשל יוה"כ] והלא מתו בשמיני למלואים בניסן ויום הכפורים היה אחר כך ומה מפרש ר"[א], אלא ודאי הוה ס"ד (שנצטוו) [שנענשו] על מעלה עשן שלא שמו בקטורת חוץ ועל זה (היה) [הוא] מפרש שהעונש נכתב אחרי מיתה. הג"ה. **שנאמר והבית ימלא עשן.** אין זה אלא דמיון בעלמא דקרא גבי שרפים כתיב ולא גבי קטורת. **האי מוכן יעשה לאהל מועד נפקא.** לעיל [מד, א] לא שייך לאקשויי הכי גבי וכל אדם לא יהיה באהל מועד אין לי אלא אהל מועד שבמדבר כו' דהכא לא מיירי אלא בהזאות והקטרות, ועוד דוכן יעשה משמע עשיה אבל לא (יבוא) [יהיה] היינו לא יעשה (אלא) [שלא] יכנס אחר עמו. **וחד לעכב.** ואע"ג דכתיב עיכובא במה שנעשה בבגדי לבן בפנים לכולי עלמא, הכא לא שייך למימר הכי, שתיק[ו]ן הקטורת אין חובה עליו לעשותו בו ביום אלא מאתמול, וכן משמע לקמן בריש שני שעירי [סב, ב] דלא מפקינן עיכובא למה שצריך שיהו שניהן שוין [ו]לקיחתן כאחד. **ונתנו בני אהרן הכהן אש.** ואע"ג דמוקמי ליה לעיל גבי הצתת האליתא במזבח החיצון מ"מ ה"ה דבכל מקום מצוה להביא מן ההדיוט. **אע"פ שהאש יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט.** הקשה ה"ר (אלעזר) [אלחנן] והלא קטורת היה על המזבח הפנימי ואש שמים על מזבח החיצון הוא דהוה אבל על מזבח הפנימי לא היה שם אלא מן הגחלים של מזבח החיצון, וא"ל רבינו כי קטורת נחשון היה שעשו על מזבח החיצון כדאמרינן במדרש שתיתי ייני עם חלבי בקטורת נשיאים שהיה על מזבח החיצון עם שאר קרבנות בשביל חיבתן של ישראל, ומהאי טעמא נמי לא תיקשי למה היו שם שתי מחתות לקטורת וגם [למה היה שם] מחתה (כו') [כלל] יותר משאר קטורת שבכל יום שהיה על גב מזבח הפנימי, דאיכא למימר דהוראת שעה היתה להניח בשתי מחתות [ולהקטיר] (ו)במחתה בשביל שהיה על מזבח החיצון, מיהו איכא תנא דאמר (בפ"ב) [בתו"כ] שבפנים מתו ואם כן הלכו להקטיר בפנים ופליגא אהך דהכא כי אש של שמים לא היה שם, ומיהו הא ודאי הוראת שעה היתה ממה שהיה צריך מחתה.

(א) בירושלמי לפנינו הגי' בוררה ברגלו וגי' רבינו בגודלו והוא הנכון.